

ESCRIURE DES DEL JUTJAT. EL MÓN DEL DRET I EL LLENGUATGE JURÍDIC EN LA NOVEL·LÍSTICA DE JOAN PERUCHO

Pere Torra Pla*

Resum

Aquest article analitza la representació del món del dret i l'ús del llenguatge jurídic en les novel·les de Joan Perucho, jutge de professió. Es tracta d'examinar els diversos supòsits de caràcter jurídic, que constitueixen una de les diverses fonts d'intertextualitat, pilar de l'obra peruchiana.

Paraules clau: Joan Perucho; literatura catalana contemporània; llenguatge jurídic; literatura catalana; novel·la catalana.

WRITING FROM THE COURTS. THE WORLD OF LAW AND LEGAL LANGUAGE IN THE NOVELS OF JOAN PERUCHO

Abstract

This article looks at how the world of law is represented and how legal language is used in the novels of Joan Perucho, a judge by profession. The aim of the work is to consider the different scenarios of a legal nature that constitute one of the various sources of intertextuality, a key pillar of Perucho's work.

Keywords: Joan Perucho; contemporary Catalan literature; legal language; Catalan literature; Catalan novel.

* Pere Torra Pla, Universitat de Barcelona.

Article rebut el 27.06.2016. Avaluació cega: 28.06.2016. Data d'acceptació de la versió final: 10.11.2016.

Citació recomanada: TORRA PLA, Pere. «Escriure des del jutjat. El món del dret i el llenguatge jurídic en la novel·lística de Joan Perucho», *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 67, 2017, pàg. 186-200, DOI: [10.2436/rld.i67.2017.2837](https://doi.org/10.2436/rld.i67.2017.2837).

Sumari

- 1 El jutge que escrivia narrativa fantàstica
- 2 Novel·les i textos bastits sobre novel·les i textos
- 3 Principals aspectes jurídics presents a cada novel·la
 - 3.1 Llibre de cavalleries (1957)
 - 3.2 Les històries naturals (1960)
 - 3.3 Les aventures del cavaller Kosmas (1980)
 - 3.4 Pamela (1983)
 - 3.5 La Guerra de la Cotxinxina (1986)
 - 3.6 Els emperadors d'Abissínia (1989)
 - 3.7 El baró de Maldà i les bèsties de l'infern (1994)
- 4 La «radical coherència» d'un món fantàstic
- 5 Conclusions
- 6 Bibliografia

1 El jutge que escrivia narrativa fantàstica

L'escriptor Joan Perucho (1920-2003) va exercir professionalment de jurista, en concret, de jutge. Els seus coneixements en aquest àmbit es posen de manifest sovint en la seva obra. En aquest article em proposo fer un recorregut per la representació de diversos aspectes del món del dret en les obres de Perucho: des de les citacions de textos legals fins a l'ús del llenguatge jurídic passant per referències i esments de diversa naturalesa, incloent, de vegades, comentaris (auto)crítics sobre la prosa jurídica. Centraré aquesta anàlisi exclusivament en les novel·les de l'autor, per raons operatives i també pel fet que el gènere novel·lístic imposa unes constriccions (extensió mínima, predomini de la ficció, etc.) que el fan més interessant com a objecte d'aquest estudi. Naturalment, caldrà avaluar-ne la funció dins el text literari on s'insereixen totes aquestes referències al món del dret. En particular, cal veure com conviu dins la ficció —molt més encara en una ficció carregada d'elements fantàstics com la peruchiana— un saber tan aferrat a la realitat com el jurídic. A més, cal tenir en compte que la resta de la producció en prosa d'aquest autor, encara que no s'adscriu directament a l'assaig o a l'article periodístic, presenta uns trets molt fluctuants entre la ficció i la no ficció.

Precisament, la seva trajectòria professional va portar Perucho a residir a diversos indrets de la geografia catalana: des de la Granadella, a finals dels anys 40 fins a 1951, passant per Banyoles entre els anys 1951 i 1955,¹ fins a Gandesa, etc. Aquests indrets han acabat formant part tant de l'escenari com de la motivació d'algunes de les seves obres. Per això, per exemple, ja la seva primera novel·la, *Llibre de cavalleries*, compta amb un protagonista arrelat a una localitat, Banyoles, on havia exercit de jutge. Perucho trasllada l'indret a la ficció com a element destacat per caracteritzar el personatge:

«Llegia, feia esport, li agradaven les dames i la història. Tenia una gran casa pairal a Banyoles, a Catalunya, amb mitja dotzena de gossos de raça. Havia obtingut, també, el títol d'enginyer industrial, com era costum a la família. Estava, això no obstant, cridat a una gran aventura.»²

I a les seves memòries reconeix la influència d'alguns indrets sobre la seva producció, com ara quan es refereix al museu Darder, «que motivà, en part, la meua obra *Les històries naturals*, influïda per les “restes visceral” i la macabra pell humana».³ En aquesta mateixa novel·la, el biògraf de l'autor, Julià Guillamon, hi localitza, amb molta precisió, una referència que deriva clarament del museu esmentat:

«A Banyoles vaig trobar una reproducció del *Phallus impudicus* en una col·lecció de trenta-dos bolets de *papier maché*, desmuntables, que Francesc Darder va comprar a la casa Deyrolle, de París. Perucho devia veure el bolet, li va fer gràcia, i el va incorporar a la trama de la novel·la.»⁴

L'ús del llenguatge és essencial per a la pràctica professional del dret. Un jutge ha de llegir i escriure molt per a desenvolupar la seva activitat, cosa que pot incidir d'alguna manera sobre els textos que pugui redactar amb intenció literària. Potser seria interessant acarar els textos del jutge Perucho amb els textos en prosa de l'escriptor. Ara bé, aquest no és el meu propòsit ara, sinó el de rastrejar i fer emergir les influències i aspectes explícits del món del dret i del llenguatge jurídic. Fer-ho d'aquesta manera és congruent amb la concepció que ell mateix tenia sobre la seva obra, respecte de la qual adopta una perspectiva integral, tal com expressa a *Museu d'ombres*:

«La meua actitud literària és determinada per una actitud “d'home de lletres” més que la de qualsevol especialització com pugui ésser la d'un novel·lista o la d'un crític, per exemple.» (p. 70)

2 Novel·les i textos bastits sobre novel·les i textos

A l'hora d'analitzar la incidència del món jurídic sobre les novel·les peruchianes, cal destacar la propensió de l'autor a recórrer intensivament a diverses formes d'intertextualitat: des del fet d'aplegar citacions textuals de molt diversos orígens, fins a elaborar novel·les o textos que parteixen d'obres precedents, s'hi emmarquen, en continuen línies argumentals, etc. Com afirma Vicent Simbor:

1 GUILLAMON, Julià. *Joan Perucho, cendres i diamants. Biografia d'una generació*. Barcelona: Galàxia Gutenberg, 2015, p. 236.

2 PERUCHO, Joan. *Llibre de cavalleries*. Barcelona: Àncora, 1957, p. 17.

3 PERUCHO, Joan. *Els jardins de la malenconia. Memòries*. Barcelona: Edicions 62, 1992, p. 98.

4 GUILLAMON, Julià. *op. cit.*, p. 237.

«La presència cabdal de la intertextualitat en l'obra de Perucho és inqüestionable, fins al punt de poder entendre la seua producció com una literatura sobre literatura. Més que no pas atènyer-se directament a la realitat dona la impressió que la realitat que penetra a les seues obres és una realitat filtrada a través dels llibres.»⁵

Així mateix, seguint Alfons Gregori podem entendre la presència dels referents jurídics en el marc de la dicotomia que aquest autor proposa entre transcendència i immanència. La primera obre la porta a l'element meravellós, el fantàstic, mentre que la segona, la immanència, es nodreix del vast món llibresc peruchià on destaca el món del dret, com a element cultural decisivament lligat a la vida quotidiana:

«[...] la cultura en Perucho se concreta, por un lado, en lo religioso, como código convivencial, pero también en dos aspectos socioculturales que demuestran la importancia de lo inmanente dentro de la ideología estructuradora de los relatos novelescos: lo jurídico y la gastronomía. Así, la mayoría de sus protagonistas se dedican a algún menester legal, jurídico o económico, o van iniciándose en las normas del buen derecho, aquel que garantiza la convivencia plena y feliz entre los humanos.»⁶

De fet, les novel·les de Joan Perucho ja són un exercici de referència a gèneres o obres anteriors fins a arribar a la paròdia integral. Potser el cas més clar d'aquest model de creació és *Pamela* en relació amb la cèlebre novel·la de Samuel Richardson, si bé la protagonista és situada en unes altres circumstàncies de temps i lloc. Amb més o menys proximitat a la font primordial, no és difícil aparellar totes les novel·les de l'autor amb obres anteriors a què remet globalment, de la manera següent:

Llibre de cavalleries < *Crònica* de Ramon Muntaner.⁷

Les històries naturals < *Dràcula* de Bram Stoker.

Les aventures del cavaller Kosmas < Novel·la bizantina.

Pamela < *Pamela or virtue rewarded* de Samuel Richardson.

La guerra de la Cotxinxina < *The lost world (El món perdut)* d'Arthur Conan Doyle.

Els emperadors d'Abissínia < *Life of Samuel Johnson (La vida de Samuel Johnson)* de James Boswell i *La història de Rasselas, príncep d'Abissínia* de Samuel Johnson.

El baró de Maldà i les bèsties de l'infern.⁸

Encara que és important no perdre de vista el conjunt de cada novel·la, aquí em centro tan sols en els aspectes jurídics, que constitueixen una de les fonts textuais més destacades de l'obra de Perucho, com ja va assenyalar Assumpció Bernal en un estudi referit a les narracions:

«[...] les fonts dels discursos no es troben exclusivament en els temes màgics o meravellosos, sinó que abracen camps tan diversos com l'històric, el judicial, el periodístic o el de l'epistolari íntim, entre els setze temes diferents que hem pogut comptabilitzar.»⁹

La referència al «camp judicial» a què al·ludeix Bernal, l'hem d'entendre feta a tota mena de textos jurídics, atès que, dins del món del dret, aquests també són variadíssims i van més enllà de la producció específicament forense.

5 SIMBOR, Vicent. «Metaficció en Joan Perucho: El pacte lúdic de *Pamela*». 2011, p. 189.

6 GREGORI, A. «Trascendencia, inmanencia y ritual: una nueva mirada a las novelas de Joan Perucho». *Romanica Silesiana*, núm. 9, 2014, p. 158.

7 Potser també el *Llibre de l'ordre de cavalleria* de Ramon Llull, *Curial e Güelfa* o *Tirant lo blanc* de Joanot Martorell.

8 Per a aquesta obra no és possible proposar un «aparellament» com en les altres.

9 BERNAL, A. «Els móns peruchians: microestructures citatives i mecanismes de fabulació en les narracions». *Actes del desè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*. Vol. 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996, p. 143.

3 Principals aspectes jurídics presents a cada novel·la

3.1 Llibre de cavalleries (1957)

La primera novel·la de Perucho —generalment considerada com una de les millors obres de l'autor— barreja dos plans temporals, l'edat mitjana i el segle XX, i relata l'aventura que emprèn Tomàs Çafont/Tomàs Safont a la recerca de «l'aigua de foc» travessant el Mediterrani cap a terres orientals. Com apunta Julià Guillamon: «*Llibre de cavalleries* està plena de termes judicials i administratius que remetent d'una manera més o menys fantàstica a l'activitat professional de Perucho».¹⁰ Efectivament, nombrosos fragments de la primera novel·la de Perucho delaten els coneixements professionals de l'autor, com mostra una precisa referència a la legislació sobre el Registre Civil a la qual recorre per descriure l'actuació de la família del protagonista en modificar el seu cognom:

«Per un renovat miracle de treball i d'intel·ligència, els Çafont de Banyoles es convertiren, en arribar l'oportunitat de la desamortització, en uns dels principals propietaris rurals de Catalunya, amb finques per tota la província. Des de 1870, que es promulgà la llei del Registre Civil, el cognom de la vella família es convertí en Safont.»¹¹

Des del punt de vista de la immissió del món del dret en aquesta novel·la, resulta molt rellevant la descripció de l'aterridora ciutat d'Ulm que hi apareix. Aquest indret, «ciutat de la mort i de l'espant», compta amb una organització jurídica completa i sinistra, que és descrita amb gran precisió:

«Els doctors de la Llei, constituïts en Alt Tribunal, governen la ciutat i apliquen la llei. La llei és immutable. El text de la llei és sagrat. Hi ha cinc categories d'oficis legals. Els primers, en ordre d'inferior a superior, són els escribes de la llei, que transcriuen el text per a cada un dels habitants de la ciutat, car neixen amb la llei i amb la llei són enterrats. Els habitants d'Ulm han de saber de memòria la llei i estar, constantment, en possessió d'un text oficial. Vénen després els escrutadors de la llei, que comproven si les còpies dels escribes són fidels a l'original immutable, i que constitueixen la jerarquia immediatament superior. També hi ha els glossadors, que comenten el text, per escrit o oralment, en privat o en públic, i que a vegades cauen en perilloses desviacions i són fulminats terriblement per la infal·libilitat de l'Alt Tribunal. Segueixen els vigiladors, que delaten la conducta de qui no observa els preceptes sagrats, i, per fi, els doctors de la llei, que decideixen el sentit final, últim, d'aquesta i constitueixen l'oligarquia governadora de la ciutat.»¹²

Aquest fragment, que mostra una llei implacable que s'aplica individualment fins a la mort («amb la llei són enterrats»), recorda la narració «Davant la llei» de Franz Kafka (inclosa dins *El procés*), que es clou de la manera següent:

«—I doncs —diu l'home—, si tothom vol arribar fins a la llei, ¿com és que tots aquests anys ningú sinó jo no ha demanat per entrar? —El porter s'adona que el pagès és al punt de la mort, i per tocar-li encara l'orella que es perd li clama amb una veu enorme: —Per aquí ningú més no podia entrar, perquè aquesta entrada no es destinava sinó a tu. Ara me'n vaig i la tanco—.»¹³

L'associació de Perucho amb Kafka és molt antiga i, com recull Guillamon, ja fou assenyalada per Josep Romeu l'any 1957, és a dir, el mateix any que es va publicar la seva primera novel·la.¹⁴ Unes pàgines més endavant, apareixen altres trets del sistema jurídic d'Ulm:

«Mentrestant, molt enllà del temps, a la ciutat d'Ulm, Tomàs i els seus homes romanien en captiveri. Els Doctors de la Llei havien pronunciat la sentència contra la qual no es coneix apel·lació. A Ulm no hi ha apel·lació en cap instància, i els que atempten contra l'esperit i la lletra de la llei són immediatament sotmesos a l'execució de la sentència. Cal dir que a Ulm les sentències són sempre adverses als inculpats i que tota la jurisdicció és criminal.»¹⁵

10 GUILLAMON, J. *op. cit.*, p. 327.

11 PERUCHO, Joan. *Llibre de cavalleries*. Barcelona: Àncora, 1957, p. 43.

12 PERUCHO, Joan. *Llibre de cavalleries*. p. 62.

13 KAFKA, FRANZ. *El procés*. traducció de Gabriel Ferrater, Barcelona: Proa, 1991, p. 249.

14 GUILLAMON, J. *op. cit.*, p. 328.

15 PERUCHO, Joan. *Llibre de cavalleries*. p. 65.

Sens dubte, els coneixements tècnics de l'autor deuen contribuir a fer que la descripció de la ciutat d'Ulm, que se situa «molt més enllà del temps», esdevingui una distòpia encara més esgarrifosa, que s'acosta a les descrites en obres de la narrativa de ciència-ficció del segle XX.

Així mateix, encara que sense la pretensió de bastir un sistema jurídic integral, en aquesta primera novel·la es poden localitzar altres referències puntuals de tipus jurídic com ara les següents:

«El xofer pensà que transgredia la llei civil i canònica, per tal com acabà per creure que havia tingut relacions amb una monja [...]» (p. 20)

«Usurparia l'heretatge de la seva neboda, Blanca de Salona, de la qual era legal tutor. Com a tutor li corresponia la regència del regne i estava disposat a fer valer els seus drets [...]» (p. 123)

En ocasions, el narrador inclou reflexions molt pròpies d'algú encarregat d'aplicar el dret i administrar justícia, encara que no es tracti d'una referència específicament jurídica, com la següent:

«Reprimí amb prou feines els seus homes, que volien entrar a l'habitació del dèspota i degollar-lo, i els digué que l'acte de justícia s'ajornaria per a l'endemà. Tomàs volia evitar l'assassinat de Paleòleg i confiava que la seva gent s'asserenaria si li donava el temps necessari. Ell pensava en la justícia, no en la venjança.» (p. 138-139)

La reproducció de textos legals, contractes o tractats és una altra de les formes en què es fan presents els formulismes característics del llenguatge jurídic en el conjunt de les obres de Perucho. En la seva primera novel·la trobem reproduït textualment (entre cometes) un improbable tractat de pau entre el rei d'Aragó i el soldà, carregat de la comicitat que hi sap imprimir algú que en coneix les peculiaritats, el text del qual acaba de la manera següent:

«I perquè consti i quedeu Vós ben convençut, manem escriure el present document, en el qual posem la nostra signatura i el nostre segell, el darrer dia de Rabi, segon de la Lluna. Ha estat escrit en la data exposada. Això és vàlid. Fi.» (p. 49)

3.2 Les històries naturals (1960)

La persecució d'un vampir o dip, Onofre de Dip, antic cavaller de Jaume I, que causa estralls en el context de la primera guerra carlina, no sembla un argument gaire apropiat per trobar-hi elements jurídics. Efectivament, la novel·la més coneguda de Perucho no és la que presenta més referències jurídiques i els nombrosos casos d'intertextualitat —citacions literals o esments d'altres textos— són diversos i es presenten de forma equilibrada amb altres matèries: la botànica —cal recordar que el protagonista és un naturalista—, la història, etc.

No obstant això, *Les històries naturals* sí que recorre a alguns usos lingüístics prou significatius del món jurídic. Perucho tradueix gairebé literalment el text d'un projecte de llei de reconeixement de Gandesa, per honorar la seva resistència als setges carlins, un fet que l'autor també recorda a les seves memòries.¹⁶ Un cop reproduït el projecte de llei, la narració n'ofereix la referència amb el text següent:

«Així consta, en forma fefaent, en el diari de sessions de Corts de la Legislatura de 1840, volum segon, apèndix primer al número 98, pàgina 1289. Rúbrica: Congrés de Diputats.» (p. 130)¹⁷

Per la seva proximitat amb els textos normatius, cal consignar com a exemple de document d'aire jurídic, un ban d'Espartero, que apareix reproduït literalment, en traducció del castellà al català.¹⁸ Es tracta d'un text articulat que, a la novel·la, és titllat de «rigorosíssim» i afegeix:

«Aquestes disposicions produïren un efecte depriment entre els partidaris de la causa reialista a Catalunya, els quals, a excepció dels forassenyats, veïen com la dissort es congruava damunt d'ells.» (p. 167)

¹⁶ PERUCHO, Joan. *Els jardins de la malenconia*. p. 113.

¹⁷ L'autor s'equivoca en fer la citació; l'any no és 1840 sinó 1837. Vegeu MEIX I SABATÉ, Miquel. «La història dels set setges de Gandesa per Don Antoni Magrinyà». *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, núm. 27 (1998), p. 15.

¹⁸ La font més probable de l'escriptor podria ser el text *Vida militar y política de Espartero: obra dedicada a la ex-milicia nacional del reino por una Sociedad de Ex-Milicianos de Madrid*. Vol. 3. Madrid, 1845, p. 173-175.

La traducció que en fa Perucho és força textual, però resultaria interessant analitzar els canvis que hi introdueix i què passa a les traduccions castellanes de les seves obres. Per exemple, per la seva brevetat, es pot comparar el tractament de l'article 3 des de la font original:

Text de la font del document històric original:

«Art. 3.º - Todos los individuos rebeldes no uniformados, ni pertenecientes á cuerpo que fueren aprehendidos, serán fusilados en el acto.»

Text de la novel·la en català:

«Art. 3^r. - Tots els rebels no uniformats seran afusellats a l'acte.»

Text de la novel·la traduïda al castellà:

«Art. 3.º- Todos los rebeldes no uniformados serán fusilados en el acto.»

Com es pot comprovar, la traducció al català de l'autor és més o menys operativa i prescindeix de la literalitat absoluta, cosa que es consagra en la versió castellana de la novel·la, que, de fet, és una nova traducció del text català i no pas una reproducció de la font original.

En l'àmbit dels documents que recullen disposicions amb certa formalització jurídica, cal incloure'n un de totalment fictici que s'atribueix al general Cabrera en la seva persecució del vampir que es fa passar per un militar carlí sota el nom de Mussol:

«En conseqüència, jo, Ramon Cabrera i Grinyó, comte de Morella i generalíssim de l'exèrcit d'Aragó, València i Múrcia, a les ordres de la paternal majestat Carles V, ordeno i mano que totes les tropes del meu comandament cerquin, de manera principal, el lloc on s'albergui o hagi tingut allotjament el Mussol, i prevé que hi ha notícia que aquest té una particular preferència per cementiris, criptes d'esglésies desafectades de culte, castells derruïts i coves profundes, l'entrada a les quals la superstició popular té vedades i segellada.» (p. 149)

Es constata, per tant, un fenomen molt característic de la narrativa de l'autor. En poques pàgines de distància apareixen dos documents més o menys iguals, el ban del general Cabrera i el ban del general Espartero, el primer dels quals és un document fictici i el segon, en canvi, històric. L'ús del llenguatge tècnic en el document inventat és determinant per aconseguir el grau de versemblança amb què l'autor pretén mesclar realitat i ficció.

3.3 Les aventures del cavaller Kosmas (1980)

La presència d'elements del món del dret en *Les aventures del cavaller Kosmas* és molt abundant. És lògic que sigui així perquè el protagonista, Kosmas, és un recaptador d'impostos de l'imperi bizantí, un ofici vinculat a l'exercici del poder públic de l'Estat que s'expressa per mitjà d'instruments jurídics:

«El nostre jove recaptador, mentre durava la feina, pensava en la necessitat de forjar un dret més elaborat i racional (*ius gentium*) i considerava que el cristianisme contribuïa al pensament econòmic amb idees i significacions més o menys revolucionàries.» (p. 13)

En aquesta novel·la, atesa la seva ambientació, aquestes referències afecten sobretot el dret romà i, en particular, la seva articulació durant l'etapa bizantina, especialment amb l'impuls que hi va donar l'emperador Justinià:

«Els punts de vista respecte a la usura i el comerç era evident que devien modificar-se i ésser tractats diferentment en el *Corpus iuris civilis*.» (p. 13)

Quan Kosmas retorna a Antioquia, recorda la seva feixuga infantesa d'estudiant:

«No foren, però, aquí, per a Kosmas, "dies de vi i de roses", sinó de gimnàstica i d'estudi seriós del Dret, del *Ius*.» (p. 102)

També hi ha ocasió per fer un esment jocós de la manca de responsabilitat dels autòmats; certament útils per a la funció de comptar diners sense incórrer en els abusos propis de la corrupció dels humans. A part de

l'anacronisme implícit, aquesta referència fa més gràcia si es coneix la voluntat exhaustiva i totalitzadora —*Pandectes* vol dir «que ho conté tot», en grec— que caracteritza aquesta compilació del dret romà del període bizantí:

«Els autòmats eren prudents. No obstant això, llur responsabilitat no estava aclarida, era un enigma tant des del punt de vista civil com del penal. Les *Pandectes*, o *Digest*, no en deien absolutament res.» (p. 6)

Encara que sovint hi ha reflexions més lligades a la filosofia política, es posa de manifest la formació de qui descriu un posicionament iusnaturalista tan clar com el següent:

«També pensà Kosmas que quan els éssers humans intel·ligents descobreixin l'ordre sobrenatural, el seguiran amb espontaneïtat ja que, per naturalesa, tots els membres de la societat es guien per llurs interessos. En oposició a l'ordre natural hi ha el positiu, i la funció primària de les lleis positives consisteix a interpretar el dret natural.» (p. 14)

En alguns passatges, és molt abundant la descripció d'institucions jurídiques esmentades amb els seus termes en llatí. No es tracta d'una mera exhibició d'erudició, sinó d'un supòsit que manifesta la barreja de gèneres tan idiosincràtica de la narrativa peruchiana al servei de la construcció d'un microcosmos literari robust, més o menys complet. Vegeu-ne un exemple molt clar en la descripció del sistema fiscal visigot en el fragment següent:

«Kosmas trobà la *capitatio humana*, que gravava els petits possessors; la *functio publica*, o impost territorial que pagaven els hispano-romans, però no els gots, i el *tributum* pels productes. Els impostos indirectes eren el *portorium*, *thelonie* i d'altres, que eren una mena d'impostos de les duanes, i l'*indictio armorum*, que gravava les armes. Els perceptors d'aquests tributs s'anomenaven els *numerarii*, gent odiada i extorsionant, molt enriquida i arrogant.» (p. 64)

Lògicament, el dret romà de família també hi és present en fer referència a les anomenades «esposalles»,¹⁹ un tipus de contracte prematrimonial que subscriu el protagonista amb Egèria, la seva dama:

«Per fixar la data del matrimoni, s'escollí prèviament un dia per celebrar les esposalles, la definició legal de les quals era: *mentio et repromissio nuptiarum futurarum*, això és, promesa mútua de contraure matrimoni. Era costum molt arrelat, sancionat pel dret vigent, i podien concertar-les els pares respecte dels fills en potestat; després, però, s'exigí el consentiment del baró, ja que en la filla es presumia sempre, encara que callés, i a això no podia oposar-se, excepte en el cas que el pretès espòs fos *indignum moribus vel turpem*. L'edat era un altre requisit, però no es fixà fins a Justinià, és a dir, fins feia poc, i s'assenyalà als set anys d'edat.» (p. 72)

El protagonista de la ficció rep detallada informació sobre les conseqüències jurídiques del contracte d'esposalles o sponsalici, que són similars a les del matrimoni:

«El notari escollit per redactar el document de l'esponsalici, així com Joan de Bícjar, bisbe de Girona —amic entranyable a qui Kosmas féu donació de la fanfara d'autòmats per al millor lluíment de les funcions episcopals de gran aparat—, aclariren detalladament al nostre cavaller que els efectes de les esposalles, àdhuc en el reialme visigot, eren idèntics en molts extrems als del matrimoni. Per exemple, digueren: el parentesc d'afinitat, el no testimoniar en contra, qualificar de parricidi la mort produïda a l'altre, etc. L'esponsalici es pot dissoldre sempre, a condició d'emprar la fórmula ritual *conditioe tua non utor*.» (p. 73)

Kosmas és testimoni de grans esdeveniments relatius a l'establiment de l'ordre eclesiàstic i civil que han impactat fins als nostres dies:

«Gregori el Gran havia convençut la reina bàrbara Teodolinda que li lliurés el fill, amb argücies jurídiques, per tal que, abjurant l'arrianisme, es convertís al catolicisme. Per altra banda, sant Leandre, el germà d'Isidor de Sevilla, havia aconseguit el III Concili de Toledo (posant les bases del dret civil i canònic medieval), del qual Kosmas havia estat un testimoni d'excepció. El resultat, doncs, era el que havia cercat sempre: «*ut possit florere cum libertate iustitia*.» (p. 124)

¹⁹ Perucho segueix el text del llibre XXXIII del Digest, especialment el títol I *De sponsalibus*. Vegeu INSTITUTA-DIGESTO. *Cuerpo del derecho civil romano*, t. II. Traducció d'Ildefonso García del Corral. Barcelona, 1889, p. 110 i ss.

3.4 Pamela (1983)

A partir del personatge de Pamela Andrews, extret de la cèlebre novel·la epistolar de Samuel Richardson, Perucho construeix un excel·lent relat en què, amb una habilitat tècnica remarcable, presenta una divertida història en què subverteix realitat i ficció en el marc històric dels inicis del segle XIX, especialment durant el període de les Corts de Cadis. L'obra té un començament que ja constitueix tota una declaració d'intencions:

«Hom sap que Pamela Andrews, la candorosa noieta de quinze anys biografiada per Samuel Richardson vers 1740, acabà impensadament per esdevenir satanista en una lògia de Londres, segons afirma Leo Taxil.» (p. 11)

D'entrada, l'autor no amaga les cartes: esmenta explícitament Pamela Andrews, atribueix a Richardson el rol de biògraf del seu personatge de ficció i encara converteix la «candorosa noieta», exemple de virtut, en una pèrfida espia anglesa aficionada als rituals satànics. Ho capgira tot. Potser una de les claus per interpretar l'obra ja es troba en aquest inici mateix, incloent la referència a Leo Taxil, responsable d'un engany històric molt famós sobre la maçoneria amb el qual va arribar a enredar el mateix papa de Roma.

Ara bé, a banda d'algunes referències jurídiques explícites, i més enllà d'una mera citació, el narrador omniscient fa un comentari sobre les característiques de la prosa judicial. Cal afegir que ja ens trobem davant d'una obra de maduresa de Perucho, que llavors tenia 62 anys, cosa que afavoreix que expressi el posicionament crític respecte de la que ell mateix anomena «prosa judicial».

«Respecte els bandolers, i en general els homicides, Ignasi sabia, donades les seves atentes i repetides lectures de la prosa judicial (en especial, les sentències), que els metges legistes admeten la monomania homicida sense deliri, és a dir, sense aquell estat particular de l'home en què, sense presentar cap perturbació intel·lectual, és arrossegat per una inclinació «irresistible», empès, impulsat per un instint cec, per certa cosa indefinible a tal o tal altre acció que la seva raó reprova i condemna.» (p. 160)

Unes ratlles més endavant qualifica aquesta mateixa prosa com a «massissa»:

«Per altra banda, es deia sota la influència de la massissa prosa judicial, la perturbació de la raó sempre serà més comprensible i probable al sentit comú dels homes que una perversió de la voluntat unida a una lesió efectiva sense deliri en l'acte, que per altra banda ningú no pot provar de manera decisiva.» (p. 161)

Així mateix, quan el protagonista, Ignasi de Siurana, localitza als «soterranis malolents del Congrés de Diputats» la documentació de la «polsosa i gruixuda causa» substanciada contra Pamela, es fixa en la prosa que s'hi fa servir i en destaca algun element, com ara la formulació dels «Atès» —equivalents a la fórmula castellana dels «Considerando»—:

«Ignasi s'entusiasmava en l'eixorca i somnolenta prosa judicial i delirava d'admiració davant de la concatenació de les providències, diligències i en la formulació exquisida de cada «Atès», sorprenent per la implacable i atuidora lògica.» (p. 173)

La prosa judicial rep, doncs, diversos adjectius ben galdosos: «massissa», «eixorca» i «somniaient», cosa que contrasta amb l'actitud entusiasta del personatge de ficció. Precisament, aquest contrast entre els adjectius negatius i l'entusiasme del protagonista genera un distanciament deliberat que esdevé un nou supòsit del caràcter metaficcional de la novel·la. Es pot constatar en aquest punt que el text d'aquesta novel·la no es limita, doncs, a reproduir fragments amb expressions de llenguatge jurídic, sinó que n'efectua una crítica des d'un posicionament irònic. Després del que s'ha llegit, resulta evident per al lector que la formulació dels «atès» assenyalada no té res d'«exquisida».

3.5 La Guerra de la Cotxinxina (1986)

La guerra de la Cotxinxina és una divertida novel·la —potser no prou reconeguda— que, en certa manera, esdevé una continuació de *The lost world (El món perdut)* de l'escriptor anglès Arthur Conan Doyle. Les referències que ens interessin hi són molt rellevants perquè el seu protagonista, Alfons Darnell, és jurista ell mateix: «esperava Celestí Barallat, advocat com ell, especialitzat en la reglamentació de cementiris i en botànica funerària» (p. 11). Cap al final de la novel·la, tornen a aparèixer les intencions d'exercici professional com a advocat de Celestí Barallat, amic i company de Darnell i autor de *Principios de botànica funerària*:

«—Vull publicar el meu llibre. A més a més, vull obrir un bufet d'advocat a Barcelona. M'especialitzaré en drets funeraris.» (p. 178)

Precisament, Alfons Darnell emprèn el viatge a Anglaterra el 1857 per una acció vinculada al món del dret: estudiar «el perfil doctrinari d'un futur *status* jurídic dels animals» (p. 10). En un moment determinat acudeix a la presentació que fan el professor Challenger —protagonista d'*El món perdut*— i els seus companys dels fantàstics descobriments del seu viatge a terres perdudes d'Amèrica del Sud, d'on han portat un pterodàctil viu. Aquí la novel·la reproduïx textualment, paraula per paraula, la peripècia del pterodàctil tal com apareix al volum de Conan Doyle, però l'obra de Perucho va molt més enllà. El pterodàctil s'escaparà de la sala de conferències del Queen's Hall i s'envolarà cap a la propietat de Wentworth. Casualment, allà hi ha la casa de camp on viu retirat un altre il·lustre personatge peruchià, de base històrica, que té un paper molt destacat a *Les històries naturals*, el general Ramon Cabrera. El militar carlí vivia un exili daurat a Anglaterra, on es va casar amb la rica hereva Marianne Catherine Richards, que el 1854 va adquirir un latifundi situat en una de les valls del Tàmesi:

«Wentworth està ubicada a una trentena de quilòmetres del centre de Londres i quan Marianne la va comprar, el matrimoni la va fer la segona residència familiar, on passaven temporades, mentre mantenien la primera a Eaton Square.»²⁰

Però encara, el pterodàctil, que és mascle, continuarà volant cap al nord fins a arribar al llac Ness, on s'enamorarà del cèlebre monstre que es diu que hi habita, *Nessie*, que resulta ser femella.

Tota la novel·la de Perucho està impregnada de l'esperit d'aventura del llibre de Conan Doyle, amenitzada per uns herois nobles, cavallerescos i racionalistes. El protagonista d'*El món perdut* emprèn la seva aventura per fer-se mereixedor de l'amor de Gladys, una noieta força poca-solta que tan sols vol estimar un home que sigui com els exploradors Richard Francis Burton o Henry Morton Stanley —el que va trobar David Livingstone. Per la seva banda, Alfred Darnell, protagonista de *La guerra de la Cotxinxina*, encara és més noble que el de Conan Doyle i viatjarà a les Filipines, en part per gestionar l'herència del seu oncle, però també per complir un delicat encàrrec del Govern espanyol. També hi trobarà l'amor, que, de fet, esdevé el bàlsam que alleugereix el desengany derivat del pessim resultat diplomàtic final. Precisament, la missió de Darnell, que li és encarregada per boca del mateix ministre d'Estat, Francisco Martínez de la Rosa, recolza en la seva condició de jurista. El ministre destaca les habilitats del protagonista fent referència a uns conceptes jurídics dels quals, irònicament, queda ben palès que ignora la seva autèntica vàlua:

«—Bé, amic meu. El Govern ha pensat en vós. En primer lloc, sou un home valent (estem al corrent del vostre comportament amb el pterodàctil londinenc), en segon lloc sou un consumat jurista, preocupat pels *statuts* i pels *warrants*, i per acabar-ho d'arrodonir, la vostra presència a Filipines es troba perfectament justificada pels interessos que aneu a atendre, que són (aparentment, és clar) patrimonials i, de cap manera, públics o polítics.» (p. 72)

Els *warrants*, complexos instruments financers de recent adopció a mitjan segle XIX, apareixen esmentats en el llibre en diverses ocasions i fins i tot es reproduïx textualment en francès un fragment de la Llei francesa del 28 de maig de 1858 que els estableix.²¹

D'altra banda, tot i que el dret romà és més abundant al *Kosmas*, també trobem en aquesta obra referències literals en llatí de preceptes recollits al *Corpus Iuris Civilis* justinianeu com els que esmenta a continuació:

«Alfred s'afirmava una i altra vegada en els principis immutables del *ius et iustitia*, enunciats amb la concisió elegant de la qual era exemple incontrovertible el *divinorum atque humanorum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia* o el *non omne quod licet, honestum est*, de significació esclaridora.» (p. 43)²²

20 RODRÍGUEZ VIVES, Conxa. *Ramon Cabrera, a l'exili*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989, p. 96.

21 Vegeu PERUCHO, J. *La guerra...* p. 67.

22 La primera citació omet el començament i té errors de transcripció. Ha de dir: *Iurisprudencia est divinarum atque humanarum rerum notitia, iusti atque iniusti scientia*. Procedeix del Digest, llibre I, títol I, núm. 1. Vegeu INSTITUTA-DIGESTO. *Cuerpo del derecho civil romano*. Traducció d'Ildefonso García del Corral. Barcelona, 1889, p. 5. La segona citació, comentari del jurista Paulus, procedeix del Digest, llibre L, títol XVII, núm. 144. Vegeu *ibidem*, p. 956.

Així mateix, com a jurista, no és estrany que Alfons Darnell llegís obres de tractadistes de la tradició catalana com ara el *De pactis nuptialibus sive de capitulis matrimonialibus tractatus*, del juriconsult Joan Pere Fontanella, que Perucho esmenta de forma abreujada, però incorrectament:²³

«Llegia *De pactibus nuptialis* de Fontanella per esbargir-se i, a la vegada, inspeccionava l'horitzó buscant pistes del vol sinistre.» (p. 45)

Finalment, el desenllaç de la novel·la inclou la citació textual d'un document jurídic, parcialment reproduït, en traducció al català a partir de l'original en castellà. Es tracta del Tractat de pau que van subscriure França i Espanya, per una banda, i el regne d'Annam, per l'altra, signat a Saigon el 5 de juny de 1862.²⁴ Amb aquest tractat es posa fi al conflicte bèl·lic que enfrontava els dos bàndols, una fi que no fou gaire beneficiosa per a Espanya, tot i haver-se compromès molt en la guerra. La reproducció de l'article 8 conté algunes imprecisions i sembla que hi falta algun fragment com es pot comprovar en la comparació entre l'original i la traducció que figura a la novel·la:

Tractat original

«Artículo 8.º S.M. el Rey de Annam se obliga á satisfacer como indemnización la cantidad de cuatro millones de dollars, pagaderos en diez años, entregando en cada uno de ellos 400.000 dollars al Representante en Saigon de S.M. el Emperador de los franceses, teniendo dicha cantidad por objeto reintegrar á España y Francia de los gastos de la guerra.»

Traducció del tractat a la novel·la

«L'article 8 deia: "S.M. el rei d'Annam s'obliga a satisfer durant deu anys 400.000 dòlars al representant a Saigon de S.M. l'emperador dels francesos. Aquesta quantitat té per objecte el reintegrament a Espanya i França de les despeses de la guerra."» (p. 183-184)

Probablement, aquestes imprecisions, que no tenen cap importància per a la narració, tampoc no devien inquietar gaire l'autor, el qual en té prou amb crear un cert ambient, ja que és ben conscient que en una obra de ficció aquests aspectes tenen una transcendència molt relativa.

3.6 Els emperadors d'Abissínia (1989)

De totes les que hem examinat fins ara, aquesta obra és la més breu i la que presenta un grau d'elaboració inferior. Tot i que també té moments de gran eficàcia i gràcia literàries, la trama argumental és simple. Descriu l'itinerari protagonitzat per un narrador en primera persona que acompanya Samuel Johnson i el seu inseparable James Boswell a Abissínia. Del narrador, no se'n diu el nom i amb prou feines sabem que és de Palerm, de família noble, que participa en el trajecte com a ambaixador amb l'encàrrec d'organitzar un estrafolari projecte d'Escola d'Arts i Oficis regentada pels jesuïtes i acaba els seus dies fent de frare. Amb aquesta obra, Perucho revisita alguns dels indrets de *Llibre de cavalleries* i de *Les aventures del cavaller Kosmas* i hi afegeix la perspectiva racionalista i il·lustrada del segle XVIII. La parella de Johnson i Boswell remet a *The life of Samuel Johnson*, obra del segon, però l'episodi del príncep Rasselas i la seva germana Nekayah fa pensar també en l'apòleg oriental *Rasselas. Prince of Abyssinia* publicat per Johnson el 1759.²⁵

Com en totes les obres de Perucho, aquesta novel·la està esquitxada d'éssers fantàstics que van apareixent, com ara gnoms, aus de cant inaudible, plantes caminadores, ocells mecànics, autòmats diversos, fantasmes, etc. Pel que fa als fantasmes, per exemple, Perucho aprofita per beure de la font del llibre de Boswell, del qual en ocasions fa una traducció gairebé literal encara que no usi cometes:

«El doctor va dir que era sorprenent que haguessin transcorregut cinc mil anys i encara hi hagués indecisions al voltant dels fantasmes i que tots els raonaments hi estan en contra, però tota la creença està al seu favor.» (p. 50)

«Talking of ghosts, he said, 'It is wonderful that five thousand years have now elapsed since the creation of

23 Vegeu «Joan Pere Fontanella». *Gran enciclopèdia catalana*. <<http://www.enciclopedia.cat/EC-GEC-0027476.xml>>

24 Vegeu *Tratados de España: Documentos internacionales del reinado de doña Isabel II, desde 1842 a 1868*. Imprenta de Miguel Ginesta, Madrid, 1869, p. 295-297.

25 Sembla que Johnson va triar Abissínia per ambientar la seva obra perquè volia un indret oriental i tenia informació sobre aquell territori ja que uns anys abans havia traduït *El viatge a Abissínia*, escrit pel jesuïta portuguès Jerónimo Lobo.

the world, and still it is undecided whether or not there has ever been an instance of the spirit of any person appearing after death. All argument is against it; but all belief is for it.»²⁶

Aquí cal destacar la transcripció integral d'uns estatuts per a l'Escola d'Arts i Oficis, que figuren redactats pel protagonista i narrador de la novel·la. Evidentment, aquests hipotètics estatuts, que presenten una disposició articulada, constitueixen un nou supòsit en què el recurs al llenguatge jurídic persegueix un efecte irònic i, certament, moltes de les disposicions resulten força còmiques. Per exemple:

«Títol II

»Article 1. El director és el cap de l'escola. La seva responsabilitat abasta i abraça tot l'establiment. El director assegura l'execució d'aquests estatuts. Vestirà un uniforme vermell amb polaines blaves i durà sobre el pit el distintiu del centre, encara per determinar. Rebrà el tractament d'"excel·lència".» (p. 87-88)

Les disposicions més curioses dels estatuts de l'Escola projectada són les relatives a l'ordre i disciplina dels futurs alumnes:

«Art. 23. L'esmorzar és l'únic àpat en què els alumnes podran parlar entre ells, però sense crits ni tumults.

»Art. 24. Ningú no podrà posar-se menjar o pa a la butxaca.» (p. 93)

Així mateix, hi ha reflexions que cal situar dins la filosofia política, però que alhora tenen una forta implicació jurídica:

«Quina legitimitat té el poder? El ras porta la potestat del sobirà. El principi jurídic és immutable. El ras, com a governador de la província, governa per delegació.» (p. 51)

En un moment la novel·la s'ocupa de la justícia de les penes i esmenta textualment Beccaria, tractadista clàssic del segle XVIII que defensa que les penes que imposa l'Estat no poden ser arbitràries i s'han d'ajustar a una proporcionalitat amb el delictes comès:²⁷

«Les penes que imposa el príncep són justes, inclosa la pena de mort. Aquí no hi ha Beccaria que valgui ni les distincions dels seus *dei delitti e delle pene*.» (p. 53)

3.7 El baró de Maldà i les bèsties de l'infern (1994)

L'adscripció al gènere novel·lístic d'aquesta obra presenta algunes dificultats pel to i la diversitat dels materials que aplega. Potser l'hauríem de limitar respecte a les examinades fins ara, atesa la proverbial llibertat amb què Perucho es movia sempre. El llibre s'inicia amb una plàcida escena familiar atribuïble a l'escriptor mateix, que fa servir la primera persona, acompanyat de Birín —nom familiar amb què anomenava la seva dona— a l'hora d'esmorzar tot llegint el diari l'endemà de Sant Jordi. Arran de la lectura d'una notícia relativa a la ubicació de les despulles de l'historiador vuitcentista Antoni de Capmany i de Montpalau, inicia l'evocació de Rafael Amat i Cortada, el cèlebre Baró de Maldà, i aprofita per repassar la seva època, mentre descriu els intents d'aclarir l'afer del cos de Capmany, mort a Cadis. I un cop més hi irrompen elements fantàstics, amb naturalitat, com l'homuncle que neix d'un ou i escriu el famós dietari d'Amat, anomenat *Calaix de sastre*.

Pel que fa als elements jurídics, tot i que no hi són molt abundants, de manera semblant a altres obres, a l'inici del llibre apareix la transcripció literal —traduïda al català— d'una acta notarial que testimonia un primer trasllat del cadàver de Capmany el 1854, amb tot el luxe de detalls característic d'aquesta tipologia de documents:

«[...] el Sr. Regidor Juan Antonio Ruiz Bustamante, amb data dinou de juliol d'aquell mateix any, va oficiar al Sr. Alcalde que havent obert el nínxol número vint-i-nou, quarta fila, pati segon del cementiri, havia trobat el crani i els ossos principals encara no desfets del senyor Antoni de Capmany i de Montpalau i que les seves restes van passar al nínxol número quaranta-set, fila tercera, pati quart central, on van quedar dipositats.» (p. 31)

²⁶ BOSWELL, James. *The life of Samuel Johnson*. Londres: Penguin Classics, 1986, p. 239.

²⁷ Vegeu BECCARIA, C. *Dei delitti e delle pene*. Milà: Einaudi, 1973, p. 17-19.

4 La «radical coherència» d'un món fantàstic

L'anàlisi separada de cada novel·la que he emprès aquí i el seu caràcter parcial sobre una de les fonts materials d'intertextualitat no ha de fer pensar que l'obra de Perucho és feta a trossos, sense connexió. Ben al contrari, el lector avesat a la seva poètica sap que les novel·les i, en general, tota la seva producció en prosa acaba bastint un macrorelat força unitari. En els diferents llibres reprèn temes, motius i personatges contínuament, tant procedents de textos d'altri com de textos propis, cosa que, lògicament, es reflecteix sobretot en les darreres obres. El conjunt presenta una notable coherència, encara que, si se'n fa una lectura sistemàtica molt seguida, pugui resultar una mica repetitiu. A l'últim capítol d'*Un dietari enigmàtic d'Octavi de Romeu* inclòs a *Museu d'ombres*, figura un autèntic manifest del programa literari de Perucho, on l'escriptor defensa la coherència del conjunt de la seva obra:

«Malgrat aquesta dispersió aparent, he creat —em sembla— un món coherent. Pot ser bo o detestable, però gosaria afirmar la seva radical coherència. Per altra banda, aquest món és un món fantàstic que tendeix a descobrir les relacions invisibles de les coses.» (p. 70)

Aquesta coherència del món narratiu de Perucho, que és molt deliberada, es ressalta amb la reaparició de nombrosos personatges en diverses novel·les. Per exemple, el protagonista de *La guerra de la Cotxinxina*, Alfons Darnell, és nebot del protagonista de *Les històries naturals*, Antoni de Montpalau, el fantasma del qual campa tranquil·lament pels escenaris de la novel·la. A més, el general carlí Ramon Cabrera, també personatge de la primera novel·la, apareix a la segona de forma destacada en el seu plàcid retir al camp anglès, que és un fet real de la biografia del personatge històric. Naturalment, Perucho aprofita totes aquestes «coincidències» lúdicament: si durant la guerra carlina Cabrera era atacat pel dip, a la novel·la ulterior estableix una divertida complicitat amb el pterodàctil portat pel professor Challenger, al seu torn, personatge de ficció a *El món perdut* de Conan Doyle. L'operació és intertextual per moltes bandes i la reiteració de les vicissituds del carlí amb éssers fantàstics, fins i tot la podríem considerar autoparòdica.

Així mateix, entre altres casos, a *Els emperadors d'Abissínia*, hi ha nombroses referències al *Llibre de cavalleries* i al *Kosmas*. De fet, tant Tomàs Çafont com el cavaller Kosmas acaben formant part de la història d'Abissínia fins al punt que les seves proeses figuraran estampades en relleu sobre els murs del palau on viu reclòs el melancòlic príncep Rasselas descrit per Samuel Johnson:

«El palau era molt bell, meitat fortalesa i meitat residència luxosa, i els seus murs estaven recoberts de relleus amb escenes de la història d'Abissínia, i singularment amb escenes del cavaller Tomàs Çafont i del bizanti Kosmas.» (p. 111)

La cohesió del corpus novel·lesc de Perucho no tan sols li permet trenar un joc literari enginyós i divertit, sinó que serveix per falcar la coherència del món fantàstic, que és un món nou creat per mitjà de múltiples referències llibresques i d'una hàbil combinació entre realitat històrica i ficció.

5 Conclusions

Així, doncs, en les novel·les de Joan Perucho les referències a aspectes jurídics són abundants i molt variades. Constitueixen una de les fonts de la intertextualitat tan cara a l'autor i serveixen per a diversos propòsits, com ara ambientació històrica (*Les aventures del cavaller Kosmas* i altres); caracterització de personatges (*La guerra de la Cotxinxina*); justificació del desenllaç (*La guerra de la Cotxinxina*); producció d'un efecte irònic (gairebé a totes les novel·les); comentari crític sobre el caràcter feixuc del llenguatge jurídic, en particular, de la prosa judicial (*Pamela*), etc. Aquesta immissió de la jurisprudència en un corpus novel·lesc de to fantàstic no constitueix un fet aïllat. La intertextualitat, és a dir, les citacions literals, els esments o les referències a altres textos —literaris o no, jurídics o no—, és constant en Joan Perucho i, precisament fent-la servir, les novel·les examinades hi surten guanyant molt. Per això fer una lectura que exploti totes les potencialitats d'una anàlisi intertextual és una lectura millor, més completa i també més plaent.

Els elements vinculats al món del dret confereixen riquesa als relats i, en termes generals, no són una qüestió menor dins de cada novel·la. La seva presència s'ha de relacionar, sens dubte, amb els coneixements tècnics de l'autor sobre la matèria i el seu llenguatge. Perucho utilitza a consciència els seus coneixements jurídics,

però és ben conscient que està fent literatura narrativa de ficció. Els textos reproduïts, adaptats o inventats compleixen una funció instrumental. No cal saber dret —ni història, filosofia o gastronomia o literatura— per llegir les novel·les de Perucho i gaudir-ne, però sí que augmenten la complexitat i profunditat del text, si es disposa de certa erudició o bé si acceptem el repte lúdic (tal com Umberto Eco el va teoritzar arran d'*El nom de la rosa*) d'esbrinar i identificar com més referències millor. Com passa amb els acudits, aquests són més divertits com més s'entenen els elements implicats en què es basen i que l'efecte còmic tendeix a subvertir. Per això, les novel·les de Perucho mereixerien una edició com la que es fa amb les grans obres literàries clàssiques, que es presenten profusament anotades. No es tractaria tant d'una tasca filològica finalitzada a la restitució d'un significat original, sinó sobretot una tasca hipertextual en què es podrien mostrar i (re)construir els sentits obrint la porta a les nombroses referències que contenen. Si la nostra cultura fos més forta, algú ja se n'hauria ocupat.

6 Bibliografia

BECCARIA, Cesare. *Dei delitti e delle pene*. A cura de Renato Fabietti. Milà: Einaudi, 1973.

BERNAL, A. «Els móns peruchians: microestructures citatives i mecanismes de fabulació en les narracions». A: *Actes del desè col·loqui internacional de llengua i literatura catalanes*. Vol. 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1996.

BOSWELL, James. *The life of Samuel Johnson*. Edited and abridged with an introduction and notes by Christopher Hibbert. Londres: Penguin Classics, 1986.

ECO, Umberto. «Apostilla a *El nombre de la rosa*». *Anàlisi: Quaderns de comunicació i cultura*, núm. 9 (1984), p. 5-32.

GREGORI, A. «Trascendencia, inmanencia y ritual: una nueva mirada a las novelas de Joan Perucho». *Romanica Silesiana*, núm. 9 (2014), p. 153-160.

GUILLAMON, Julià. *Joan Perucho, cendres i diamants. Biografia d'una generació*. Barcelona: Galàxia Gutenberg, 2015.

INSTITUTA-DIGESTO. *Cuerpo del derecho civil romano*. Traducció d'Ildefonso García del Corral. Barcelona: Jaime Molinas, editor, 1889.

JOHNSON, Samuel. *La història de Rasselas, príncep d'Abissínia*. Traducció de Victòria Alsina. Barcelona: Adesiara, 2017.

KAFKA, Franz. *El procés*. Traducció de Gabriel Ferrater. Barcelona: Edicions Proa, 1991.

MEIX I SABATÉ, Miquel. «La història dels set setges de Gandesa per Don Antoni Magrinyà». *Butlletí del Centre d'Estudis de la Terra Alta*, núm. 27 (1998), p. 1-19.

PERUCHO, Joan. *Llibre de cavalleries*. Barcelona: Àncora, 1957.

PERUCHO, Joan. *Les històries naturals*. Barcelona: Edicions 62, 1983. (El cangur) [1a ed. 1960].

PERUCHO, Joan. *Les aventures del cavaller Kosmas*. Barcelona: edició especial per a "El Observador", 1991 [1a ed. 1980].

PERUCHO, Joan. *Pamela*. Barcelona: Planeta. 1983.

PERUCHO, Joan. *La guerra de la Cotxinxina*. Barcelona: Edicions 62, 1986.

PERUCHO, Joan. *Els emperadors d'Abissínia*. Barcelona: Edicions 62, 1989.

PERUCHO, Joan. *Museu d'ombres*. Barcelona: edició especial per a "El Observador", 1991.

PERUCHO, Joan. *Els jardins de la malenconia. Memòries*. Barcelona: Edicions 62, 1992.

PERUCHO, Joan. *El baró de Maldà i les bèsties de l'infern*. Barcelona: Edicions 62, 1994.

RODRÍGUEZ VIVES, Conxa. *Ramon Cabrera, a l'exili*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1989.

SIMBOR, Vicent. «Metaficció en Joan Perucho: El pacte lúdic de *Pamela*». A: CARBÓ, F.; GREGORI, C.; LÓPEZ-PAMPLÓ, G.; ROSSELLÓ, R. X.; SIMBOR, V. *La literatura davant del mirall. Ironia i metaliteratura en l'època contemporània*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2011. (Biblioteca Milà i Fontanals; 58).

Tratados de España: Documentos internacionales del reinado de doña Isabel II, desde 1842 a 1868. Madrid: Imprenta de Miguel Ginesta, 1869, p. 295-297.

Vida militar y política de Espartero: obra dedicada a la ex-milicia nacional del reino por una Sociedad de Ex-Milicianos de Madrid. Vol. 3. Madrid, 1845, p. 173-175.